

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŐTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/The Journal of International Social Research

Cilt: 16 Sayı: 98 Mart 2023 & Volume: 16 Issue: 98 March 2023

Received: March 03, 2023, Manuscript No. jisr-23-91591; Editor assigned: March 06, 2023, PreQC

No. jisr-23-91591 (PQ); Reviewed: March 20, 2023, QC No. jisr-23-91591; Revised: March 24, 2023,

Manuscript No. jisr-23-91591 (R); Published: March 30, 2023, DOI: 10.17719/jisr.2023.91591

www.sosyalarastirmalar.com

ISSN: 1307-9581

VAN AŐIKLIK GELENEĞİNDEN BİR TEMSİLCİ: AŞIK ÇAĞLARI (MEHMET AKÇAY)

A REPRESENTATIVE FROM VAN MINSTREL TRADITION: AŞIK ÇAĞLARI (MEHMET AKÇAY)

Emine Aslan Duman*

Öz

Müzik sanatının tarihsel serüveni, insanlığın var olduğu ilk günden bu yana, yaşanan coğrafya, gelenek ve görenekler, davranış şekilleri, yaşayış tarzı vb. tüm faaliyetler ile şekillenmiş ve günümüze kadar gelmiştir. Duygu, düşünce, ses, ezgi vb. gibi birçok unsurdan müteşekkil olan ve ait olduğu toplumun yaşantısını en iyi şekilde yansıtan bir sanat türü olan müzik halkın hüüzün, neşe, isyan, acı, sevgi vb. gibi hissiyatını en samimi şekilde ifade ederek kuşaktan kuşağa aktarmıştır. Köklü bir müzik kültürüne sahip olan Anadolu coğrafyası kültürel açıdan büyük zenginlikler barındırmaktadır. Bu zenginlikler, toplumların ayakta kalmasında, her geçen gün gelişmesinde ve kültürel belleğin nesilden nesile aktarımında oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Bu unsurların başında gelen ve saz-söz birlikteliğinin en önemli parçası olan aŐıklık geleneği, gelecek ile bağ kuran bir kültür birikimi ve iletişimi olmakla beraber Anadolu'daki oldukça önemli köklü bir gelenektir.

Sekiz bin yıllık geçmişi ile birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Van, Türkiye'nin kültürel zenginliğinin bir parçası olmakla birlikte, tarihi, doğası, sosyal ve kültürel zenginlikleri ile dikkat çeken illerimizdendir. Anadolu aŐıklık geleneğinin önemli bir parçasını teşkil eden Van yöresinde, hala bu geleneği sürdüren AŞık ağları (Mehmet Akçay) gibi önemli temsilciler bulunmakta ve kültürel belleğin aktarımı açısından Van'a önemli katkılar sağlamaktadır. Bu çalışmanın amacı, Van aŐıklık geleneği

1

¹ Alıntıda yer verilen AŞık Celali, Van ili aŐıklık geleneğinin önemli temsilcilerindendir. AŐıklar ay Evi'nin açılmasında AŞık ağları (AŞık Mehmet Akçay) ile çalışmalar yapmıştır ve bu mekânda çok kez AŞık ağları ile aşık atışmaları yapmıştır. Konumuz ile ilgili açısından kendisine kısaca değinilmiştir.

temsilcilerinden olan Âşık Çağları'yi (Mehmet Akçay) sanat hayatı boyunca tüm yönleriyle ele almak, Âşık Çağları'yi gelecek nesillere tanıtmak ve yöredeki âşık kültürü hakkındaki gelişmeleri Onun aktarımıyla ele alıp bu sözlü kültürün nasıl yaşatıldığını ortaya koymaktır.

Nitel bir çalışma olarak tasarlanan araştırmanın ilk aşamasında kaynak araştırması yapılmış ve konu ile ilgili literatür taranmıştır. Daha sonra çalışmamıza konu olan Âşık Çağları ile görüşülmüş, âşıklık geleneği, sanat hayatı, geçmişten günümüze çalışmaları ve Van âşıklık geleneği ile ilgili bilgiler ve kayıtlar alınmıştır. Araştırmanın sonucunda Van Âşıklık geleneğinin temsilcilerinden olan Âşık Çağları'nin gelecek nesle aktarılması kapsamında oldukça önem arz ettiği ve kültürel belleğin aktarımındaki katkısının oldukça önemli olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Van, Âşıklık Geleneği, Âşık Çağları

Abstract

The historical adventure of music art, since the first day of humanity, the geography, traditions and customs, behavior patterns, lifestyle, etc. It has been shaped by all activities and has survived to the present day. Feelings, thoughts, sounds, melodies, etc. Music, which is a type of art that is composed of many elements such as and reflects the life of the society in the best way, is the people's sadness, joy, rebellion, pain, love, etc. He expressed his feelings like this in the most sincere way and transferred it from generation to generation. Anatolian geography, which has a deep-rooted musical culture, has great cultural richness. These riches have a very important place in the survival of societies, their development day by day, and the transfer of cultural memory from generation to generation. The tradition of minstrelsy, which is at the forefront of these elements and is the most important part of the instrument-word union, is a very important rooted tradition in Anatolia, although it is a cultural accumulation and communication that connects with the future.

Having hosted many civilizations with its eight thousand years of history, Van is a part of Turkey's cultural richness, and is one of the cities that draw attention with its history, nature, social and cultural richness. In the Van region, which constitutes an important part of the Anatolian minstrel tradition, there are important representatives such as Âşık Çağları (Mehmet Akçay) who still maintain this tradition and make significant contributions to Van in terms of transferring cultural memory. The aim of this study is to deal with Âşık Çağları (Mehmet Akçay), who is one of the representatives of the minstrel tradition of Van, with all his aspects throughout his artistic life, to introduce Âşık Çağları to future generations and to reveal how this oral culture is kept alive by handling the developments about the minstrel culture in the region with his transfer.

In the first stage of the research, which was designed as a qualitative study, a source research was conducted and the literature on the subject was scanned. Afterwards, Âşık Çağlarî, who is the subject of our study, was interviewed, and information and records were obtained about the tradition of minstrelsy, his art life, his works from the past to the present, and the tradition of Van minstrelsy. As a result of the research, it has been determined that the Minstrel Ages, one of the representatives of the Van Minstrel tradition, are very important within the scope of transferring them to the next generation and their contribution to the transfer of cultural memory is very important.

Keywords: Van, Minstrelsy Tradition, Minstrel Ages

1. GİRİŞ

İnsanlığın var olduğu ilk günden bu yana, bireyler, ortak bir değerler sistemi, gelenek görenekler, davranış şekilleri, ortak inanışlar ve yaşayış şekilleri keşfedip, oluşturmuşlardır. Kültürün oluşumu yüzyıllar içerisinde gelişip değişerek süregelen ve her geçen gün insanın var olduğu her yerde farklı unsurlar ile beraber tüm sanat dalları ve müzik sanatı ile de günümüze kadar sözlü ve yazılı olarak aktarılmıştır. Genel olarak, toplumlara has, örgün ve maddi manevi değerlerin bütünü olan kültür unsurunun, konumuzun önemli bir parçası olması nedeni ile farklı tanımlarını aktarmak uygun olacaktır.

Kaplan'a göre "Kültür denilince karşımıza bir yığın hadise çıkar. Bir toplumda tabiatın dışında, insan elinden ve dilinden çıkma her şey kültür kavramı içerisine girer" (Kaplan, 1983: 34).

Erdoğan ve Alemdar kültürün tanımını; "Kültür tümüyle öğrenilmiş ve sosyal olarak aktarılmış davranıştır. Kültür halkın paylaştığı bütün değerler, kaideler, adetler ve alışkanlıklardır. Kültür, bireylerin etkileşimlerinde neyin doğru ve önemli olduğunu düşündükleridir. Kültür aynı zamanda değerli olan objelerdir. Kültür insanların kendi yaşam deneyimleriyle biçimlenmiştir ve onların yaşam biçimlerinin bütünü oluşturur" şeklinde aktarmışlardır (2005, 21-22).

Uçan' a göre ise "Kültür bir bütündür. İnsanın yarattığı her şey bu bütün içinde yer alır. İster maddi ve manevi, ister olgusal ve kavramsal olsun, insanın oluşturduğu her şey bu bütün içerisinde yer kapsar. Bu bağlamda insan etkinliğinin her ürünü ve ürünle sonuçlanan her etkinlik süreci kültürdür. Geniş anlamıyla kültür denilince insanlar, insan toplulukları, toplumlar ve tüm insanlık tarafından oluşturulup geliştirilen yaşam tarzlarının, yaşam biçimlerinin her biri, toplamı, tümü veya bütünü anlaşılır (2000: 9).

Asırlardır süregelen toplumsal yaşantımızda kültürün en önemli unsurlarından olan müzik ögesi ise bireylerin, toplumların her türlü yaşantılarını ve duygularını aktarmalarında önemli bir araç olmuştur. Müzik insanla var olan, onunla iç içe yaşam olanağı bulmuş, tüm mecralarda kendisini ifade etmesine

olanak vermiştir. Bu bağlamda müziğin insan yaşantısındaki işlevinin azımsanmayacak kadar çok olduğunu söylemek mümkündür. İnsanoğlu, geçmişten günümüze etrafındaki seslere kayıtsız kalamamış bir iletişim aracı olarak da müziğe hayatında oldukça yer vermiştir.

Say' ın aktarımıyla "Müzik, insana duyup düşündüklerini seslerle anlatma olanakları veren bir dildir. Müzik, yaşamın her evresinde ve hemen her alanında insanı saran, insanın neredeyse onsuz edemediği bir olgudur. Ana kucağında ya da beşikte, evde, sokakta, iş yerinde, okulda, eğlenme ve dinlenme yerlerinde, radyo ve televizyonda, tören ve toplantılarda müzikle iç içe oluruz" (2001: 19).

Bu bağlamda, doğumdan ölüme kadar her sahada bireylerin hayatında yer eden müzik ögesi kültürün en önemli unsuru olmakla beraber, kültürel belleğin aktarımında oldukça etkili bir rol üstlenmiş, toplumların geçmişten günümüze süregelen geleneksel yaşantılarının aktarımında da en önemli ifade şekli olmuştur. Müziğin, kültürel belleğin aktarımında ve devamlılığının sağlanmasında icra yolunun en etkili yöntem olduğunu söylemekle beraber geçmişten günümüze usta-çırak ilişkisinin de bu devamlılığı sağladığı görülmektedir. Bu çerçevede müzik kültürünün geçmişten bu yana yaşadığımız, bugün de yaşayacağımız değerlerle harmanlanması, geleceğimizi oluşturmamızı sağlayacaktır. Tam da bu noktada Türkiye'nin değerlerinden olan âşıklık geleneği, asırları aşmış, yaşandığı dönemin değerlerini yansıtmış kendine has yapısı ve icrasıyla sözlü kültürün taşıyıcılarından olmuştur. Âşıklık geleneğine giriş yapmadan önce 'âşık' kelimesinin tanımlarını aktarmak gerekir.

"Âşıklık geleneğinde saz çalarak şiirler okuyan, halk hikâyeleri anlatan gezgin şairlere âşık adı verilmiştir. Anadolu derviş edebiyatından gelme motifler âşık şiirini etkiler. Âşık kutsal olmayan yerlerde, kahvehanelerde, hanlarda, düğün evlerinde halkı eğlendirmekle görevli, bir güzele bağlılık gibi konuları işleyen halk sanatçısıdır" (Artun, 2016: 1).

Başka bir tanım ise "Âşık, halk arasında umumiyetle saz şairlerine verilen isimdir. Âşıkların maddi ve cismani aşktan, manevi ve ruhani aşk derecesine yükseldiklerini, saz çalıp şiir söylemeyi de ilahi vasıtalarla ya bir mürşidin, pirin yahut Hz. Peygamber'in rüyada veya hakikatte Allah'ın manevi bir tecellisi ile öğrendikleri anlatılır" (Köprülü, 1989: 268) şeklindedir.

Bu bağlamda en genel tanımı ile âşık; geleneğe bağlı şiir yazan, seslendiren, sanatını ifade ederken halktan nemalanan, saz çalan halk sanatçısı olarak ifade edilebilir. Bu sanatkarların âşıklık vasfını almaları için bir takım temel şartlar söz konusudur ki bunlar saz çalma, kendine has bir üslup ile şiir yazma, mahlas alma, usta çırak geleneği ile yetişme, doğaçlama şiir seslendirme ve atışma kabiliyetinin olması gibi önemli unsurlardır.

Âşıklık geleneği ise asırlardır geleneğe bağlı bir anlayışla şiir, mzık icraları ve hikâye unsurları ile kendine has yapısı olan, döneminin kültürel içeriğini ve estetik anlayışını yansıtan ve geçmişten günümüze aktarılmış bilgi bütünü ile oluşan sözlü sanattır. Kökeninde ozan-baksı geleneği olan, İslamiyet'ten sonrada varlığını kendine has bir şekilde korumuş, konularını kahramanlık, ilahi aşk ve var olduğu dönemin sosyal konularından alan önemli bir gelenektir. Âşıklar öncelikle usta çırak yolu ile yetişip usta malı denilen hikâyeleri aktarıırken sonraları kendilerine has üslup geliştirirler. Geleneğin aktarımında önemli rol oynamakla beraber kültürel belleğin aktarımında oldukça önemli yer teşkil ederler.

“Türklerin en köklü geleneklerinden olan Âşıklık Geleneği, neredeyse XIII. yüzyıla dek uzanmaktadır. Türk toplumunun, yaşadığı her yere taşıdığı ve onun ayrılmaz bir parçası olan bu sözlü gelenek, hikâye ve şiirler eşliğinde; geçmişin, kültürel değerlerin, toplumsal yapı ve sosyal hayatın bir yansıması olmuştur. Âşıklık geleneğini meydana getiren şey ise; geçmişten bugüne dek korunarak aktarılan ve âşıklar arasında yayılan bir takım kurallar mevcudiyetidir. Kaynağını Anadolu'daki yaşanmışlık, bilgi ve birikimden almış olan bu gelenek, kuşkusuz hâla oradan beslenerek varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Bunun yanı sıra, âşıklık geleneğinin en önemli kaynağı, içerisinde inançsal temelleri barındırarak yarattığı maneviyat olmaktadır” (Benli, 2016: 27). Konumuz itibari ile Van âşıklık geleneğine giriş yapmadan önce Van ilinden kısaca bahsetmek gerekir.

“Anadolu'nun önemli yerleşim yerlerinden olan Van ili, Türkiye'nin Doğusunda yer alan, tarihi, doğal güzellikleri ve farklı özellikleri barındıran, kültürel yönden de büyük zenginlikleri olan güzel bir ilimizdir. Sekiz bin yıllık kesintisiz bir yerleşim yeri olma özelliğiyle Van, geçmişten günümüze birçok medeniyetin izlerini barındırmakta ve bu medeniyetlerin izleri Van ilinin kültürel güzelliklerine farklı bir boyut kazandırmaktadır. Konuya mzık çerçevesinden bakılacak olursa, özellikle Van'da halk kültürünün etkisiyle oluşan halk türküleri oldukça ön plandadır. Van yöresi türkü repertuarı içerisinde sözlü, sözsüz kırık havalar da oldukça fazla sayıdadır” (Duman, 2020: 35).

“Asya toplumlarının genel özelliği olarak kayıt tutma geleneğinin olmaması, buna karşılık tüm kültürlerinin meşk yani ustadan çırağa aktarma yoluyla devam etmesi ve Van yöresi nüfusunun sürekli hareketli oluşu (savaşlar, göçler vb.) nedeniyle Van'ın 8 bin yıllık geçmişinden taşıdığı izler hakkında somut bilgilere sahip değiliz. Ancak genel olarak kültürlerin etkilerinin zaman içinde sadece şekil ve kimlik değiştirdiği, yok olmadığı düşünüldüğünde, Van'ın mzık kültürünün çevresindeki kültürlerle benzerlikler taşıdığı gibi kendine özgü özellikler taşımasının da 8 bin yıllık geçmişinden kaynaklandığını söyleyebiliriz” (Oto, 2016: 253, 254).

Van yöresindeki geleneksel müziği incelerken, âşıklık geleneğinin burada önemli katkıları olduğu görölmüştür. Bu kapsamda, Van âşıklık geleneğindeki ilk kapsamlı çalışmanın Abdulselam Arvas tarafından yapıldığı tespit edilmiştir. Arvas “Geçmişten Günümüze Van Âşıklık Geleneğii” adlı eseri yazarken tarihsel bir sıra dâhilinde birçok kaynaktan yararlanmış ve Van âşıklık geleneğine dair izler, ipuçları ve temsilcileri hakkında bilgiler aktarmıştır. Söz konusu kaynaktan yararlanarak âşıklık geleneğini aktarmak doğru olacaktır.

Arvas, (2012: 40-41) ilk etapta âşıklık geleneğii ile doğrudan bağlantılı olmadığı halde, âşıkların bu sözlü kültürden beslenmelerini göz önüne alarak, bazı eski halk inançlarını ve şiir örneklerini ele alarak incelemiştir. Buna göre Arvas, Dede Korkut destanında geçen olayların Doğu Anadolu’yu kapsamaması ve dil itibariyle de Doğu Anadolu ağızlarıyla paralellik taşıması, yörenin bu geleneğii açısından düşündürücü olduğunu, Doğu Anadolu âşıklık geleneğinin araştırılmasında Kitab-ı Dede Korkut destanına yansıyan *âşık-ozanlar* sanatıyla ilgili görüşlerin önemli olduğunu vurgulamıştır.

Arvas ’a göre “Günümüz âşık kültürüyle direkt bağlantısı görülmesi bile, eski Türk halk şiiri örneklerinden olup bünyesinde Şamanizm izleri taşıyan, Van sözlü ananesinde de bir varyantı bulunan “yağmur töreni” ile “koç katımı” metinleri ve onlarla ilgili görüşler, Van âşıklık geleneğinin tarihi-genetik menşesini anlamak açısından ilginç unsurlar içermektedir” (2012 :41).

Arvas, bunun dışında Van âşıklık geleneğinin, geçmişini yansıtan efsanevi kaynakların varlığını da ifade etmiştir. “Örneğin Âşık Kerem’in Aslı’yı ararken Van’da bir kahveye uğradığı anlatılır. Kerem’in kahveye gelmesi hakkındaki anlatı, daha önceleri Van’da âşık kahvelerinin var olduğunun göstergesidir. Çünkü zamanın şartları dikkate alınırca kahvehaneler çay içme yerinden ziyade, bir sosyal mekân olarak insanların âşık şiir ve hikâyelerini dinlediği mekânlardır. Eğer Kerem ile Aslı hikâyesindeki kahramanlar gerçekte yaşamışlarsa, Kerem kahvehanede, sazı eşliğinde söylediği türkülerle Vanlıları etkilemiştir demektir. Ayrıca Kerem’in Van’daki bir kahvehanede sazıyla deyiş söylemesi o dönemler bu yörede âşıkların olduğunu ispatlar ya da Kerem’e özenerek bu mesleğii icra etme hevesi doğmuş olanların âşıklık geleneğini yürütmeye başladıkları ihtimalini ortaya çıkarmaktadır” (2012: 44).

Abdulselam Arvas, (2012: 49), Van Âşıklık kültürünün geçmişi ile ilgili fikir edinilen etmenlerin “Genç Osman Destanı, tarihi bir olay neticesi oluşturulan Lisani’nin destanı, tarikat ehli bir şahsın şiiri gibi metinlerle Van’a ait olduğu söylenen iki âşık makamı ve bir atasözünün varlığını tespitlerinde aktarmıştır.

2. ÂŞIK ÇAĞLARI'NİN KISA HAYAT HİKÂYESİ

Mehmet Akçay 1951 yılında Van ili, Bahçivan mahallesinde dünyaya gelmiştir. Kendi ifadesi ile evleri kerpiç, topraktan damı olan, sekiz odalı, Van ilinin geleneksel evlerinden olan ahır, tendir, odunluk gibi özellikleri barındıran evlerdendir. Altı kardeşlidir. İlköğretim ve lise tahsilini sırasıyla İnönü İlkokulu, Atatürk Ortaokulu ve Atatürk lisesinde tamamlamıştır. O dönem üniversite sınavları büyük illerde yapıldığından, kendisi İstanbul'da üniversite sınavına girmiş ancak kazanamamıştır. Askerlik çağı geldiğinde ise 1973-1974 yıllarında Kıbrıs Harekâtı esnasında, Isparta'da yirmi ay süren askerliğini tamamlamıştır. Vatanî vazifesinden döndükten sonra, 1975 yılında kamu kuruluşlarından biri olan Sümerbank'ta göreve başlamış ve yine aynı yıllarda Eskişehir Açık Öğretim Üniversitesinden lisans mezunu olmuştur. Sümerbank'ta 13 yıl görev yapmış, 1988 yılı itibari ile Erzurum'a tayin olmuştur. Önceleri, fark etmese de ileriki yaşlarda kendisine ilham olan, babası İbrahim Akçay ve Erzurum Âşık Çağları'nın âşıklık yolculuğunda ve sanat hayatında mihenk taşı olacaklardır. Akçay, 1999 yılına kadar 10 yıllık bir süreçte Erzurum'da ikamet etmiş 25 yıllık bir görev süresinin ardından emekli olmuş ve memleketi olan Van'a dönmüştür. Burada "Âşıklar Kahvesi'ni açmış ve sanat yaşamına buradaki Âşıklık geleneğini yaşama ve yaşatma adına güzel çalışmalar yaparak geçirmiştir. Şuan 71 yaşında olan Akçay evli ve iki çocuk babasıdır.

Resim 1: Âşık Çağları (Âşık Mehmet Akçay)

3. ÂŞIK ÇAĞLARI'NİN ÂŞIKLIĞINI HAZIRLAYAN ORTAM VE ETMENLER

3.1. Yetiştığı Manevi Ortam ve Müzik İle Tanışması

Mehmet Akçay'ın yetiştığı ilk manevi ortamı küçük yaşlarda, babasının ona ilham olan cesareti, desteği, sevgisi ve müziğe olan ilgisidir. Bu ortamda öncelikli olarak Akçay'ın babasından bahsetmek doğru olacaktır. Babası İbrahim Akçay Van ili Karayollarında görev yapmaktadır. Kitaplar ile arası çok iyi olan İbrahim Akçay, müzikle yakından ilgilenmekte, tasavvufi anlamda eserler okumakta, özellikle ilahiler seslendirmekten mutlu olmaktadır.

Mehmet Akçay'ın babası ile ilgili ifadesi şöyledir; “Babam sıklıkla kitap okuyan, ilahiler seslendiren dini bütün bir insandı. Kışın büyük kürsü dediğimiz, altında ateş yanan ve üstüne yorganlar sererek oturduğumuz masaya tüm çocuklarını toplar, Sarı İnek, sihirbazlık, Hz. Ali destanları, Köroğlu destanları, kahramanlık ve kulaktan dolma hikâyeler anlatırdı. Ayrıca annemin hazırladığı hedik, ceviz, kavurga, kışlık armut ve elma gibi yiyecekleri hem yer hem de babamın güzel hikâyelerini dinlerdik. Ayrıca kendisi Erzurum havalarını çok güzel seslendirirdi. Sanat hayatımın belki bu seviyesine, çocuklukta derinlemesine anlayamasam da, babamdan dinlediğim, zihnimde yer etmiş kulaktan dolma hikâyeler ve türküler büyük etki etmiştir diyebilirim. Çünkü bu hikâyeler, türküler, yaşamımda, âşıklık denen bu yolda ve bana şiir yazmamda kılavuzluk etmiştir. Aile içerisinde akrabalarımın olan dayılarımın da türkülü hikâyeler okumaları, yine benim üzerimde oldukça etkili olmuştur” (Kişisel görüşme 15 Mart 2020). Kısaca, babası İbrahim Akçay hem hikâyeci âşıklar içerisinde gösterilebilir hem de Âşık Çağları' nin sanatının temelinde ve gelişiminde oldukça etkili olduğu söylenebilir.

Mehmet Akçay'ın müzik sevdası ilkokul yıllarına dayanmaktadır. Kendi ifadesiyle; “Müzikle ilk tanışmam babamdan ve dayılarımdan dinlediğim ilk türküler ve ilkokulda tanıştığım okulumuzun bir çalışanı olan ancak soyadını hatırlamadığım “Hasan ağabey”dir. Hasan ağabey okulda işlerini tamamladıktan ve tüm okul öğrenciler ve çalışanlar okuldan ayrıldıktan sonra klarnet çalardı, onu her dinlediğimde heyecanlanır, kalbim klarneti öğrenme aşkıyla çarpardı ve böylece klarnete merak saldım. Ne zaman çaldığını duysam, yanına gider dinlerdim. Hasan ağabey klarneti askerlik yaptığı bandoda öğrenmiş ve bir daha elinden bırakmamış. Bir süre sonra kendisine klarneti öğrenmek istediğimi ifade ettim, kendisi de severek kabul ederek, bana bir klarnet almamı söyledi. Akabinde babam bu heyecanıma kayıtsız kalamayarak uzun uğraşlar sonucu, o zamanın zor şartları ile bana bir klarnet buldu. Hasan ağabey okuldan arta kalan zamanlarda bana klarnet üflemeği öğretti. O dönem öğretmenim olan ve

bizimle aynı mahallede oturan değerli hocam Mehmet Gündüz, Hasan ağabeye klarnete yeteneğimin olup olmadığını sorunca, Hasan ağabey “Bu çalgıya ve müziğe bu kadar heveslenmiş ise muhakkak çalacaktır” diyerek beni yüreklendirmişti (Kişisel görüşme 15 Mart 2020). Bundan sonra Akçay, lise hayatının sonuna kadar klarnet çalmış ve çalgısında epeyce ilerlemiştir.

Mehmet Akçay’ın bağlamaya başlaması ise ortaokul yıllarından itibaren “Çok sevdiğim arkadaşım” olarak ifade ettiği Ferit Gündüz ile olmuştur. Akçay ilk bağlamasını 19 yaşında almıştır. Liseyi bitirdikten hemen sonra, daha önce ifade ettiğimiz Üniversite sınavının o dönem büyük illerde yapılmasından dolayı Akçay ve arkadaşı Ferit Gündüz İstanbul’a gitmişler, sınava girmiş, ancak kazanamamışlardır. Bu durumu faydalı bir hale getirmek için o yıllarda İstanbul’da Emekli Subaylar Gazinosu’nda klarnet ve bağlama çalarak kazançlarını sağlamışlardır. Kısa bir süre sonra Van’a dönmüş burada, o dönemde fark etmese de âşıklık kültürünün geleneksel bir çalgısı olan bağlama sazını geliştirip onu âşıklığa hazırlayan etmenleri başlatmıştır.

3.2. Sazlı-Sözlü Ortam ve Sanatçı Kişiliğinin Oluşumu

Mehmet Akçay ve arkadaşı Ferit Gündüz 1969-1970’li yıllarda müzik sevdası ile kendi aralarında müzik yapmaya başlamışlardır. Akçay o dönemde, müzik yapmanın etrafındakiler karşısında iyi karşılanmadığını ve ayıplandıklarını ifade etmiş, bu sevdasını ve yeteneğini bir süre hemen herkesten sakladıklarını ifade etmiştir. Bağlama çalgısına ilk alakası Reyhanî, Mahsunî Şerif, Çobanoğlu, Nuri Adıgüzel, Yurttan Sesler gibi o dönemin önemli isimlerini dinleyerek vuku bulmuş, bu geleneğin önemli değerlerinin kasetlerini alarak, türküleri ezberleyerek ve TRT radyosunu dinleyerek türkülere çalıştığını ve öğrendiğini ifade etmiştir. O dönemde sadece adı ile anılan Akçay küçük programlarda, çay evlerinde, dost ortamlarında usta malı halk müziği türkülerini çalıp seslendirmiştir. Âşık Çağları’ nin sazlı-sözlü ortamı “Hayatımda dönüm noktası” diye adlandırdığı, Van ilinde 13 yıl görev yaptıktan sonra tayin olarak gitmiş olduğu Erzurum ilinde yaşadıklarıdır. Akçay hayatında sazlı-sözlü ortamın tam manasıyla Erzurum ilinde başladığını ifade etmiştir.

Akçay’ın Erzurum iline gitmesi ile Âşık Çağları olarak adlandırılması ve âşıklık geleneğinin önemli bir parçası olması, orada bulunan Âşıklar Kahvesi ile başlar. O dönemi Akçay şöyle anlatmıştır; “Erzurum’a gitmem ile âşıklığa sevdalanmam aynı döneme denk gelir. Evde çoğu zaman kendi kendime türkü çalıp seslendirirdim, bir gün Vanlı hemşerim Resul Balkan bir yakınının bağlama aldığını ve ona mümkünse bağlama öğretmemi istedi. Bunun üzerine bende kırmayıp bağlamayı öğretmeye başladım. Yine ders verdiğim bir günde, komşumuz olan Hacı Reşat kapıyı çaldı ve evden sesler geldiğini ifade etti. Önce hem rahatsız olduğunu düşünüp hem de azda olsa utanıp bağlamayı göstermedim. Hacı Reşat ısrarla “Ben güzel sesler duydum, sazın sesine geldim” diye ifade edince hanımım dayanamayıp bağlamayı aldı

ve geldi. Bunun üzerine çekinsem de onun ısrarı ile bağlamayı çaldım, ben çaldım o söyledi. Bu durum gece saat ikiye kadar sürdü. Türkü sevdasıyla zamanın nasıl geçtiğini anlamamışız” (Kişisel görüşme 17 Mart 2020).

Ertesi gün sabah, komşusu olan, soyadını hatırlamadığı Hacı Reşat, Akçay’ın çalışmış olduğu kurum olan Sümerbank’a giderek ve kurum müdüründen izin alarak Akçay’ı âşıklık yolculuğunun başladığı muazzam bir ortam olan Erzurum Âşıklar Kahvesi’ne götürür. Bu dönem 1989-1990 yıllarına denk gelir. Böylece Âşık Çağları sazlı sözlü ortama, Âşıklar Kahvesi’nde girmiş olur. İlk gittiklerinde, onları kahvenin sahibi olan Âşık Cengiz Yaranî karşılar, tanışır ve Akçay’a her akşam buraya gelmesini söyler. Akçay büyük bir heyecanla, akşam Âşıklar Kahvesine gittiğinde, orada en az 5-6 âşık ve birçok çırağın bulunduğunu görür. Tüm akşam şiirler okunur, türküler söylenir, hikâyeler anlatılır. Bir güzel dost ortamı oluşur. Akçay o günü şöyle ifade eder; “Âşıklar Kahvesine gittiğim ilk gün bana milat oldu, o gün âşıklığa sevdalandım, heyecanımı anlatmaya kelimeler yetmezdi”.

Akçay’ın yine bir Pazar günü Âşıklar Kahvesine gitmesi ve orada “Bizde bir zamanlar saz çalardık” demesi üzerine Âşık Yaranî oğluna bağlamayı getirmesini söyler ve Akçay’dan türkü seslendirmesini ister. Bunun üzerine Akçay, Van türküleri olan “Giderem Van’a Doğru” ve Vanlıyam Şanlıyam” türkülerini çalıp, seslendirir. Âşık Yaranî, duygulu ve samimi bir söyleyiş tarzı olduğunu ve âşıklığa yatkın olduğunu ifade eder. Akçay artık sık sık Âşıklar Kahvesine gider. Tüm âşıklar Akçay’ı çok severler. Bir gece yine kahvede eserler seslendirilirken Âşık Yaranî Vanlı Akçay’ı takdim eder. Özellikle ona âşıklığı öğreten Ustası “Âşık Mevlüt İhsanî Şafak” Çağları’yi orada tanımış ve beğenmiş, bununla kalmayıp Âşık Çağları’nin hayatında bir dönüm noktası olmuştur.

3.3. Ustası ve Mahlas Alışı

Gerçek adı Mevlüt Şafak olan Âşık Mevlüt İhsanî, 1928 yılı Erzurum Şenkaya ilçesine bağlı Kaynak (Çermik) köyü doğumludur. İlkokul üçüncü sınıfta iken savaş döneminden kalma bir bomba kapsülü ile oynarken bu kapsülün patlaması sonucu gözlerini ve sağ elinin üç parmağını kaybetmiştir. Bu yıllarda büyük acı çeken İhsanî, Köyüne gelen âşıklardan Bardızlı Nihani, Narmanlı Musa, Kürkcü köyünden Âşık Yusuf, Boyalı’dan Âşık Mustafa ve Alişan Usta gibi isimleri dinledikçe saz şiirine olan merakı artar ve âşık olma isteği oldukça filizlenir. Bu dönem annesinin desteği ile de saz çalmaya başlar. Yine bu zamanlara denk gelen bir dönemde görmüş olduğu bir rüyadan etkilenerek daha sıklıkla saz çalmaya ve şiir söylemeye devam eder. Kendilerine komşu bir köyde yaşayan Alişan Usta’dan saz eğitimi alır. Gördüğü bir rüyada İmam Lütfi Efendi’yi gören ve oldukça etkilenen İhsanî Erzurum’a gelir ve Lütfi Efendi ile bizzat görüşür. Sonraları kendisinden İhsanî mahlasını alır. Uzun süre maddi geçimini saz çalıp şiir söyleyerek sağlayan İhsanî, zaman geçtikçe ustalaşır ve âşıklık geleneği içerisinde kendisine yer

edinir. Âşık toplantılarına ve yarışmalara katılan İhsanî önemli başarılar sergiler ve adından sıkça söz ettirir. Önemli âşıklarla atışmalar yapar ve bu sürede birçok âşık ile tanışır.

Âşık Mevlüt İhsanî' nin çıraklarından biri de Mehmet Akçay'dır. Akçay'ın ifadesi ile İhsanî, Âşıklık geleneğine bağlı, müthiş bir yeteneği olan, konuşma üslubu güzel, mütevazı, kendine has, öğretici ve çok değerli bir kişiliktir.

Akçay, Âşık Mevlüt İhsanî'yi şöyle anlatmıştır; "Âşık Mevlüt İhsanî bana Âşıklar Kahvesine gittiğim günden itibaren birçok şey öğretmiştir. Edepli olmayı, iyi insan olmayı, insanın ve doğanın nasıl sevileceğini, mütevazılığı öğretmiştir. Kamudaki işim dışında sürekli kendisinin yanındaydım, bana çok güvenirdi, gözleri görmediği için ben de elimden geldiğince kendisine destek oluyordum. Kamudaki görev saatim dolduğunda kendisini evden alır, beraber Âşıklar Kahvesine gider, yine kahveden ayrıldığımızda eve bırakırdım. Âşıklığa o kadar sevdalıydım ki Âşık Mevlüt İhsanî' ye de gönlümü bağladım. İhsanî, kimsenin bağlama akordunu beğenmezdi, akordu muhakkak kendi yapardı, bağlama nasıl çalınır, nasıl vurulur, âşık tarzı şiir nasıl yazılır, mızrap nasıl atılır bana hepsini öğretti. Usta-çırak ilişkisinde yürü-yürü, dur-dur, ne derse harfiyen yapardım. Bana sürekli, özgün olmamı ve kendi tarzımı bulmam gerektiğini ifade ederdi. Ayrıca divanın ne olduğunu da öğretip, ancak divan yazarsam gerçek bir âşık olacağımı ifade etmişti. Âşıklar kahvesinde çalma, söyleme, şiir yazma çalışmaları ve eğitimleri olurdu. Türkiye, şiire sevdası olan, edebi yönü olanların, Âşıklar kahvesinden feyz almaması mümkün değildi. Bu işe gönül vermiş her yaştan insan buraya gelirdi. Burada çıraklardan başlayıp ustalara kadar çalma söyleme sırası olurdu. Bu kahvede çıraklar ustalarından âşıklık geleneği ile ilgili tüm bilgileri öğrenirlerdi, burası bir nevi okuldu" (Kişisel görüşme 17 Mart 2020).

Akçay'ın "Çağları" mahlasını alması ve âşıklık yolculuğunda çabaları, kendi deyimiyle uzun sürmüştür ve bir hikâyesi vardır. Akçay'ın çıraklığı yaklaşık 6-7 yıl devam etmiştir. Bu süreçte Akçay birçok şiir kaleme almıştır. Akçay 1995 yılına kadar çıraklıktan kurtulamadığını, bu süreçte birçok şiir yazdığını ancak ustası Âşık Mevlüt İhsanî tarafından beğenilmediğini ifade eder. Bunun üzerine, kimsenin uyarmaması nedeniyle de ustasının beğenmediği şiirlerini maalesef yırtıp atar. Ustasının değimiyle bunlar lambur lambur şiirlerdir. Akçay en iyisini yazmak için hep çok çabalar. Âşık Cengiz Yaranî, Akçay'ı bir gün gidecekleri bir pikniğe davet eder. Tüm Âşıklar Kahvesi pikniğe gider, Erzurum Kalesinde yemekler yenir, türküler söylenir, şiirler okunur. Âşıklar Kahvesi ile gidilen piknikten hemen sonra İhsanî kendisine "Artık benim yanımdan ayrılmayacaksın, dağa gitsem dağa, bağa gitsem bağa geleceksin diyerek" Akçay'a hem sevgisini hem de çıraklık yolunda desteğini ifade etmiştir. Piknikten Âşıklar Kahvesine döndükleri gün şiir yazma denemeleri yaparlarken, Akçay bir şiir yazar. O dönem Akçay'ın dostlarından olan ve o gün aynı masada oturdukları Âşık Sıtkı Eminoğlu'na, yazdığı bu şiirini Yunus Emre yazmış gibi ustası Âşık Mevlüt İhsanî'ye okumasını ister. Âşık Sıtkı Eminoğlu bu şiiri Âşık

Mevlüt İhsanî'ye okuyup şiiri Yunus Emre'nin yazdığını ifade etmesi üzerine İhsanî: "Yunus Emre yazarsa böyle yazar ifadesi" kullanmıştır. Âşık Sıtkı Eminoğlu: "Şiiri senin çırağın Vanlı Mehmet Akçay yazdı" diye ifade edince İhsanî şaşırır. Akçay da şaşkınlığını gizleyemez ve şu ifadeleri kullanır; Bundan sonra yazdığım hiçbir şiiri yırtmayacağım". Bu yaşananların üzerine Âşık Mevlüt İhsanî Akçay'a "Sen şimdi oldun, şiir insanın evladı gibidir, yazdığına sahip çıktığında Âşık olursun, bundan önce yazdıklarına da sahip çıkmalıydın, şimdi şiirine sahip çıkmayı öğrendin" der ve "Akçay'a Artık sen Âşık Çağlarî'sin git ve Çağla" diyerek Çağlarî'ye mahlasını verir. Akçay, Erzurum'da kaldığı son birkaç yılda artık tam bir âşık olarak adlandırıldığını ifade etmiştir. Akçay artık Âşık Çağlarî olmuştur. Âşık Çağlarî'nin o gün yazmış olduğu şiiri şöyledir;

Hak muhabbet nefesinden cihanı var eyledi

İki cihan serverini kendine yâr eyledi

Evvelin nice peygamber, resul geldi cihana

En son onu vekil etti emri izhar eyledi

Biz kulların görevidir Hakk'a iman eylemek

Haram yalandan kaçınıp daim doğru söylemek

Ölmeden öldürüp nefsi kötöleri paylamak

Hak yolundan sapanların yerini nar eyledi

Çağları der ki; Hakk'ı seven ismiyle ötüşsün

İman ile ölüm bulsun cennetine yetişsin

Ol sevdiği muhtarının ümmetine katışsın

Ehli mümin kullarına bunları kâr eyledi

Çağlarî, hayatımın dönüm noktası diye ifade ettiği ve âşıklık yolculuğunda kendisine büyük deneyimler kazandıran Erzurum ilinde uzun yıllar kaldıktan sonra 1999 yılında emekli olup, Van'a döner. Erzurum'da yaşadığı süreç içerisinde Van'a duyduğu hasreti sık sık dile getirir. Memleketine duyduğu hasreti bu şiirle mısralara döker;

Özledim ben yurdumu

Kala kala gurbette

İçerim dertle dolu

Kala kala gurbette

Gözüm yollara bakar

Ah etsem alev çıkar

Hasret sinemi yakar

Kala kala gurbette

Gurbettir acı bana

Hasret işlemiş cana

Özledim seni ana

Kala kala gurbette

Mehmet Akçay yürüdü

Dert yüreğim бүrüdü

Nazik cismim çürüdü

Kala kala gurbette (Arvas, 2012: 75).

Akçay memleketi Van'a dönüş yaptıktan sonraki ilk isteği, Erzurum'da yaşamış ve sevdalanmış olduğu Âşıklar Kahvesi geleneğini Van'da da tekrar yaşatmak ve sürdürmektir. Amacı Vanlı âşıkların bir arada toplanıp, fasıl yapabileceği, hemen her yaştan bu işe sevdalı, istekli, edebiyat ve müzik severlerin bir araya gelerek bu kahvede manevi her anlamda etkinlikler yapmaktır.

Resim 2: Âşık Çağları (Âşık Mehmet Akçay)

4.ÂŞIKLAR KAHVESİ (ÂŞIKLAR ÇAY EVİ)

Geçmişten günümüze, Anadolu'nun önemli bir geleneği olan âşıklık geleneğinin temsilcileri olan âşıklar farklı dönemlerde bu geleneği sürdürebilecekleri ve icracılıklarını sunabilecekleri farklı mekânlar kullanmışlardır. Âşıklar, bir dönem padişahlar tarafından desteklenmiş saraylarda icra ortamları bulmuşlardır. Köylerde ise âşıklar, ağa konakları, köy evleri ya da o dönemin köy kahvelerinde kendilerini ifade edebilecekleri mekânlar bulmuşlardır. Âşıklar, doğaçlama ürünlerini ilden ile köyden köye gezerek halka göstermiş, halk ise âşıkları bağrına basmış, misafir etmiş, âşıkları desteklemişlerdir. Bu şekilde âşıkların ürünleri farklı ortamlarda vuku bulmuş, tanınmış ve halk içerisinde dilden dile dolaşmıştır. Dolayısıyla icra ortamları, bu geleneğin köklü hale gelmesi, müzik ürünlerinin aktarımı, yaşaması, yeni nesillere ulaşması bakımından oldukça önem taşımaktadır.

“Van yöresinde varlığını kesin olarak bildiğimiz kahveleri, bölge havalisinden yaşı ilerlemiş şahıslar bildirmişlerdir. Bunların ifadelerine dayanarak isimleri verilebilen âşık kahveleri “Şark Bülbülü (1950)” ve “Muhabbet (1970)” çay evleridir. Yakın tarihteki kahvelerden biri, usta malı türkü söyleyicisi ve hikâye anlatıcısı Ali Rıza Atacan tarafından 1950'li yıllarda açılmış olanıdır. Diğeriyse günümüz âşıklarından Celali'nin abisi Davut'un işlettiği kahvehanedir. Herhalde 70'li yıllar Van âşıklık geleneği için parlak bir dönem olmalıdır. Çünkü Davut Sulari bu yıllarda bir seneye yakın yörede kalmış ve Celali

ile birlikte fasıllar düzenlemiştir. Ayrıca çok sayıda âşık hem daha önce hem de bu dönem Van'da düzenlenen fasıllara katılmıştır. Van'ın önemli âşıklarından Celali bu devrenin ürünüdür. Âşıklığının henüz farkında olmamasına karşın o zamanlar Davut Sulari ile rahat atışma yapabilecek yetenektedir. Bugünde geleneğin canlı bir şekilde sürdürüldüğü mekân olan Van Âşıklar Kahvesi yörede hayatiyetini sürdürmektedir. Bu mekâna Âşıklar Çay Evi deniliyor (Arvas, 2009: 198-199).¹

Âşık Çağlarî 1999 yılında kamudaki görevinden emekli olmuş ve memleketi olan Van'a dönmüştür. Buraya geldiğinde ilk düşüncesi Erzurum'da âşıklar içerisinde gönlünde yer etmiş Âşıklar Çay Evi'ni açıp burada âşıklık geleneğinin sürdürülebileceği bir mekân yaratmaktır. O dönemde sadece Van ilinde bulunan televizyon kanallarına bu geleneği sürdürmek ve ifade etmek için müzik yapmış, Kazım Gülle, Âşık Celali (Celal Yenitürk) ile türküler seslendirmeye devam etmiştir. O dönemin önemli bu üç isimi bağlama çalıp, türküler seslendirmekte, âşıklık geleneğinin getirdiği çalışmaları yapmak için mekân arayışlarına girmişlerdir. Bu süreçte Âşık Çağlarî büyük uğraşlar sonucu "Âşıklar Çay Evi" ismi ile Âşıklar Kahvesini açmıştır. Burası Vanlı âşıkların yanı sıra, sazı, sözü, şiiri, edebiyatı seven bireylerin, haftanın belirli bir gününde fasıllar düzenlemesine fırsat vermiş, çocuk, genç, yetişkin, ileri yaşta olan hemen her bireyin katılım sağlamasına ve burada oluşan atmosferden, sazlı sözlü ortamdaki faydalanmasını sağlamıştır.

Âşık Çağlarî burası hakkında şu ifadelerde bulunmuştur; "Cuma akşamları hemen hemen tüm âşıklar aramıza katılıyorlardı, memleketimizde farklı kurumlardan olan, ancak sazı, sözü, edebiyatı seven müziğe gönül veren her birey buraya geliyordu. Çiğ köfte ve Van'ın farklı lezzetleri eşliğinde hem çalıp hem söylüyorduk. Eserler gelişigüzel seçiliyor ve seslendiriliyordu, burası bir okul gibiydi. Müzik seven bireylere müzik, bağlama ve sesini nasıl kullanacağı öğretiliyor, şiire gönül verenlere, şiir nasıl okunur öğretiliyordu. Van ilinin özel kutlama vb. günlerinde ekipler kurulup oralara gönderiliyordu. Burada giderek müzisyenler çoğaldı ve kalabalık bir şekilde fasıllar yapmaya başlamıştık. Burada müziğin, şiirin, edebiyatın yanı sıra edep, ahlak, saygı, sevgi gibi değerlerde oldukça önemliydi. Buraya gelen gençlerimize bu değerleri kazandırmak bizim için öncelikliydi. Öyle ki zaman zaman hata yapan gençlerimize espri ile karışık fıkra, şiir ve hikâye ile hatasını hissettirir, kıssadan hisselerle durumu ifade ederdik. Burada sevgi, saygı, değer, aile kavramlarının sık sık üzerinde durulurdu. Her yaşta insanın yanı sıra yaşlılarımız bizim için çok önemliydi, âşıklık geleneğini iyi bilirlerdi. Farklı kültürlerden birçok insan tanıdık. Amacımız Edebiyat, kültür ve müzikti. Zor olan insanları bile yumuşatıyorduk, iyi bir insan olma yolunda, birçok bireye örnek oluyorduk. Burada çok güzel sohbetler de ediyorduk, kahramanlık hikâyeleri, fıkralar, öyküler, kıssadan hisseler anlatırdık. Buraya gelen âşıklar ve konuklar

¹ Alıntıda yer verilen Âşık Celali, Van ili âşıklık geleneğinin önemli temsilcilerindendir. Âşıklar Çay Evi'nin açılmasında Âşık Çağlarî (Âşık Mehmet Akçay) ile çalışmalar yapmıştır ve bu mekânda çok kez Âşık Çağlarî ile âşık atışmaları yapmıştır. Konumuz ile ilgisi açısından kendisine kısaca değinilmiştir.

bizlerden âşık atışmaları yapmamızı istiyorlardı. Bizde değerli âşıklar ile cuma akşamları âşık atışmaları yapardık. Bu atışmalar o anda doğaçlama gelişen ve kafiyeli ilerleyen atışmalardı. Bu atışmalar orada olan herkesi coşturuyor ve güzel bir atmosfer oluşturuyordu. Kısa bir süre sonra “Oturma Gecesi” oluşturduk ve bu konuda da farklı çalışmalar yaptık. Bu ortamın herhangi bir maddi geliri yoktu ancak bu manevi ortam beni mutlu ediyor, âşıklık yolunda bana büyük katkılar sunuyordu” (Kişisel görüşme 19 Mart 2020).

Âşık Çağları, Aşık Celali, Erzurum Horasanlı Aşık İsrail Öztürkoğlu, Aşık Reyhani'nin cırağı olan Erzurum Aşkale kazasından olan Aşık Rahim Sağlam ve Van Erciş ilçesinden olan Aşık Ahmet Poyrazoğlu ile atışmalar yapmıştır. Burada çok sayıda birey yetişmiş, âşıklık geleneği aktarılmaya ve yaşatılmaya çalışılmıştır. Âşıklar Çay Evi 2011 de Van ilinde yaşanan büyük deprem sonrası çalışmalarını sürdürmemiş ve kapanmak zorunda kalmıştır. Akçay ilk bestesini 40 yaşında iken yapmış, eserlerinin birçoğu kendi deyimi ile kayda alınmamıştır. Türküleri zaman zaman dijital kayıtlara alınmıştır.

Âşık Çağları'nın şiirlerinden de bahsetmek gerekir. Arvas'ın (2012: 76) aktarımı ile Çağları Erzurum'da “Duygularımdan Bir Demet” adlı şiir kitabını bastırmıştır. Bu kitapta 51 tane şiiri bulunmaktadır. Hece vezniyle yazılan şiirlerin çoğunluğunu 11'li koşmalar oluşturur. Çağları, bu şiir kitabında Celalî gibi gerçekte hayattan izler taşıyan konular yerine, gelenekteki klasik tema, motif ve benzetmelere ağırlık vermiştir. Şiirlerin büyük çoğunluğu, didaktik bir üslupla nasihat vermeye yöneliktir (2012: 76).

Âşık Çağları'nın yazmış ve bestelemiş olduğu eser sayısı oldukça fazladır. Bu eserlerden bir tanesi kendisinden dinlenerek notaya alınmıştır ve çalışmamızda yer verilmiştir.

5.SONUÇLAR

Van ili müzik kültürü ve âşıklık geleneğini incelediğimizde, Van ilinde süre gelen âşıklık geleneğinin icra şekillerinde de görüldüğü ve Van'da bulunan, yetişen âşıkların varlığının müzik kültürünü oldukça olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Van'da âşıklık geleneği'nin devamını ve sürekliliğini sağlayan Âşık Çağları (Âşık Mehmet Akçay) bu geleneğin Van'da neredeyse son temsilcilerinden olup, yaptığı çalışmalar ile bu geleneğin pratiklerini uygulamış ve yine bu geleneği yaşatan ve aktaran önemli bir isim olmuş, Van ili müzik kültürüne katkı sağlamıştır.

Dön Gel Yarım Başın İçin

Yöresi: VAN
Kimden alındığı: Aşık Çağları (Mehmet AKÇAY)

Derleyen: Aşık CAĞLARI
Notaya alan: Hüseyin KARA

Adın an sam a cır
si nem dön gel ya rim ba şın i çin
has re tin le yan dı si nem dön gel ya rim
ba şın i çin dön gel ya rim ba şın
i çin SON

Dağın ardı görünmüyor
Arkasına erilmiyor
Sensiz devran sürülmüyor
Dön gel yarım başın için

Çağlarıyim boşayamam
Ben bu yükü taşıyamam
Vallah sensiz yaşayamam
Dön gel yarım başın için

Çalışmamızın konusu olan Âşık Çağları'nın hayatı ve sanatı incelenerek kayıt altına alınmış, bu yol ile sonraki nesillere aktarımı yapılarak âşıklık geleneğine ve kültürümüze olan katkıları ortaya konmuştur.

Âşık Çağları sanat hayatı boyunca Van ilinde âşıklık geleneğinin sürdürülmesinin yanı sıra, Van ilinde yaptığı çalışmalar ve özellikle Âşıklar Kahvesi'nde yaptığı manevi çalışmalar ile ilin halkına ve özellikle gençlerine örnek olarak, kültürümüzde var olan geleneklerimizin sazlı-sözlü ortam aracılığıyla aktarımını sağlamıştır.

Çalışmamızı oluştururken, aşığımız için büyük değeri olan iki şiire yer verilmiş ve bugüne kadar hiç yapılmamış bir çalışma olarak kendisinin bir eseri notaya alınmıştır. Sonuç olarak tüm âşıklar toplumumuzun sözcüsü olmuşlar, asıllardır süregelen kültür birikimini, toplumsal ve kültürel

çalışmalarını sanat aracılığı ile gelecek kuşaklara aktarmaya çalışmışlardır. Âşık Çağları de hem âşıklık kurallarını tam anlamı ile yerine getirmesi hem de yaşamı, sanat hayatı, şiirlerinde işlediği temalar ve türküleriyle kültürel belleğin aktarımını sağlayan, sanatsal iletişimi ile değer yargılarımızı ve daha fazlasını diğer kuşaklara aktarmayı başarmış oldukça değerli âşıklarımızdan olup ve bu geleneğin önemli temsilcilerinden biri olmuştur.

KAYNAKÇA

Artun, E. (2016). *Âşıklık geleneği ve Âşık Edebiyatı*. Adana: Karahan Kitabevi.

Arvas, A. (2012). *Geçmişten Günümüze Van Âşıklık Geleneği*. Ankara: Hakim Yayınları

Arvas, A. (2009). *Âşıklar Çay Evi: Günümüz Van Âşıklık Geleneğinden Bir Fasil*. Turkish Studies International Periodical Forthe Languages, Literature and History of Turkishor Turkic Volume 4/3.

Aslan Duman, E. (2020). *Geçmişten Günümüze Van Oturma-Eğlenti Geceleri Geleneği*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / Cilt: 13 Sayı: 73.

Benli, E. (2021). *Türkiye'deki Âşıklık Geleneği'nin Toplumsal ve Siyasal Yansımaları*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdoğan, İ. Alemdar, K. (2005). *Popüler Kültür ve İletişim*. Ankara: Pozitif Matbaacılık.

Kaplan, M. (1983). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları

Köprülü, M. F. (1989). *Edebiyat Araştırmaları*, Cilt I, İstanbul: Ötüken Yayınevi.

Küçüköncü, H. Y. (2010). *Genel Müzik Kültürü Öğretimi*. Efil Yayınevi.

Oto, Murat (2016). *Van'da Türk Halk Müziği, Van 2014 Kültür ve Turizm Envanteri – 3, Halk Kültürü-1, (Dil ve Anlatım – Halk Edebiyatı – Müzik Kültürü)*. Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Uçan, A. (2000). *Geçmişten Günümüze Günümüzden Geleceğe Türk Müzik Kültürü*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

Kaynak Kişi Mehmet Akçay, Van Sümerbank Emeklisi, Ortaöğretim mezunu, Van 1971, 15-17-19 Mart 2020, Kişisel Görüşme.

